

PREFAȚĂ

Cel puțin patru generații de prozatori români se perindă prin fața cititorilor. Cartea demarează cu deja clasicii de manual tip Mircea Eliade (1907-1986), Nicolae Breban (n. 1934, Baia Mare), Dumitru Radu Popescu (n.1935, satul Păușa, Bihor) sau Augustin Buzura (1938, Berința, Maramureș) care nu-și dezmint construcțiile masive și nici temele grave, universale (recurente în opera unor Nietzsche, Dostoievski, Thomas Mann, Tolstoi, Proust). Opera lor se remarcă prin tipologii pregnante, contrastive și totodată complementare (spirit - trup, viață - artă, apollinic - dionisiac, maestru spiritual – discipol, călău – victimă, inclusiv în plan erotic, politic, social); stilul preponderent analitic amintește de investigația și procedurile psihanalitice, ceea ce nu exclude lungul monolog digresiv, verva și proteismul. Se ajunge, așa cum vom demonstra, printr-un mirabil proces de ieșire din fatalitatea asincroniei, la anvergura ficțiunii de tip euro-american, la epica psihopolițistă, la romanele în cheie mitologică și totodată realistă, la povestirile în clarobscur care l-au impus, de pildă, în istoria literaturii pe regretatul Marius Tupan. Prima sa trilogie, „Coroana Izabelei” este biografia mitului genealogic personal, o ocazie pentru prozator de a descrie timpul interior, sinonim al adevărului trăit în zonele profunde ale inconștientului și subconștientului. De aici și climatul epic fabulos, fantasmatic, insertul magic impunându-se firesc. Simptomul sincronizării rapide cu spectacolul mondial al literelor se anunță inclusiv în a doua trilogie a aceluiași talentat autor, „Rhizoma”, 2004, construită reticular, parabolic, polisemic, cu mesaj profetic inclus, rod al unei imense documentări în culisele politicii naționale și internaționale, precum și ale serviciilor secrete neaoșe și străine. La polul opus al debutului și în general al tinerilor prozatori afirmați în ultimele două decenii se înregistrează tendința scanării actualității românești în curs de globalizare, dovadă măștile și farsele eroicomiche din romanul lui Mihnea Rudoiu (n. 1978), protagonistul confruntat cu comicul horror, devenit normalitate a supraviețuirii în „Ce se știe despre ursul panda” de Florin Lăzărescu (n. 1974), microroman conceput din meandre concentrice (reality show, ironie, cruzime) sau în confesiunea unui ex-opioman postdecembrist, „Nu toată iarba e la fel” (Alain Gavriluțiu (n. 1977).

Noutăți de ultimă oră nu sunt doar prozele care abordează consumul de droguri sau erotismul juvenil cu tentații porno (a se vedea consistentul volum de „povești erotice românești”, Editura TREI, 2007, ce relansează sau confirmă scrisul, vrem nu vrem, al viitorilor noștri romancieri tip Claudia Golea, Marius Chivu, Filip Florian, Radu Pavel Gheo, Dan Sociu, Cecilia Ștefănescu, Florin Iaru, Dan-Silviu Boerescu ș.a.), ci și cele ce încearcă să rescrie evangheliile (dovezile celei mai mari revoluții morale și spirituale din istoria omenirii avându-l în centru pe Iisus Hristos). Aceste tentative implică pe de-o parte tulburarea ierarhiilor și a

infaibilității dogmei creștine (Al.Ecovoiu, Dan Stanca) cât și iubirea euharistică a celor aleși (Mirela Roznoveanu) sau păcatele și decăderea tribului „neșezărilor” (Paul Eugen Banciu). Nu lipsește epica psihopolitistă (Al Ciorănescu, 1911 –1999), romanul frescă, istoric sau fantasy (Ion Topolog, Mihai Giugariu, Grigore Cojan, Ileana Cudalb, Victoria Comnea), dosarele de existență puse sub zodia fabulației (Stelian Tăbăraș), jocul pe cartea libertății spirituale (Sebastian Sârca), politica și amorul în obsedantul deceniu (Daniel Dragomirescu) tragicomedia omului fără calitate (Adrian Frățilă), dar nici reelaborarea mitului Ariadnei (și al labirintului, deci) sub spotul virtualului telematic (Lucia Verona), de fapt un alt exemplu de boicot al istoriei (vezi Doina Ruști cu romanul său de debut „Omulețul roșu”).

În prezent le-avem pe toate, vorba poetului, începând cu reciclarea narației interbelice (moravuri, tipologii, limbai), și sfârșind cu comedia gratuității, cu exorcizarea realului invaziv sub formele sale standardizate, previzibile, terifiant repetitive. Spre disperarea și singurătatea omului captiv în propriul tunel de la tinerețe până la bătrânețe, un amalgam de inhibiții, gregarism, sociopatie, haos mintal, bref, un destin din mrejele cărui nu te poți smulge decât prin recurs la imaginarul extrem (Mircea Cărtărescu, Alain Gavriluțiu cu a sa narcofantezie), prin delir enciclopedic agrementat cu mășcări și scene grotești (M. Rudoiu), prin decolarea în irealitatea quiproquo-urilor (Florin Lăzărescu) ș.a.m.d. Soluția cu semnul plus în față ar fi doar una singură: desprinderea din solipsism și inutilitate, și îmbrățișarea proiectului altruist.

Confirmându-l într-un fel pe Michel Serre care în cartea sa „Hermès” găsea că „romanul este o *rescriere* integrală a testamentelor tradiției creștine, o proiecție, o epură simplificată a *Scrierilor sfinte*, Alexandru Ecovoiu face în „Sigma” din logosul biblic obiect de contestare și plămuire în cheie eretică, și asta înainte de apariția „Codului Da Vinci” a lui Dan Brown. Cartea se scrie prin alternanța și confuzia premeditată între două principale niveluri temporale, spațiale și stilistice: cel al Mentorului-narator și actor ubicuu pe scena veacului XVI, și cel al protagonistului-scriitor din veacul XX, autoritate creatoare decăzută în condiția de scriptor, bricoleur, parazit, erou al involuției epistemei logocentrice într-un lung prilej de vorbe și de ipoteze.

O sinteză a operei narative, un rod al reconstituirii în spirit romanesc, aventuros al propriilor cărți oferă Mirela Roznoveanu în „Timpul celor aleși”. O parabolă a ascensiunii proiective și autoreferențiale a unui autor obsedat de fresca realistă și totodată de transcendență și magie poemătică. La polul opus al demisiilor morale și îndoctrinării comuniste, întâlnim personaje precum Vizanti, Maria Mărgăritescu, Fausta, evazionști seduși ireversibil de monada hierofanică. Cunoașterea de sine, psihanalitică, este cheia perfecționării și a accesului la mister a ereticilor, a aleșilor, dar și obsesia stilistică a autoarei, expertă în a-și topi în text, neostentativ, fișele de lectură și informație enciclopedică, inclusiv artistică. Portretistă de mare rafinament a acelu *milieu* de medici, profesori, ambasadori, activiști, literați, descriptor de interioare dar și de interiorități ca rapel al înfățișării exterioare (haine, accesorii, coafuri în cele mai inedite combinații), Mirela

Roznoveanu face roman de moravuri, analitic, dar mai ales roman exorcist, profetic, de sorginte eliadiană. „Timpul celor aleși” este romanul confruntării unor *suflete moarte* cu cei aleși, însuflețiți și chiar bântuiți de revelația adevărului și vieții proclamate *illo tempore* de protagonistul Iisus din cartea Mariei Mărgăritescu, de compatibilitatea timpului și ofrandei lor cu timpul și harul celui fără de timp întrupat în istorie cu prețul vieții, ridicat din infernul morții în atemporalul ființei suprafirești.

Romanul Mirelei Roznoveanu moderează și modulează ideile *la ză*, ca de pildă agresivitatea scientistă vs. viziunea estetică despre lume și șansa imaginarului de a glisa în locuri și timpuri de elecțiune (Grecia misterelor inițiatice, Italia artelor, Galileea pașilor lui Iisus). Evantaiul universalist al autoarei convine sincronizării planetare a românilor, a limbii și artefactelor acestora, Mirela Roznoveanu simțindu-și predestinarea de emisar și comunicator ubicuu. În felurite travestiuri, așa cum Fausta se metamorfozează în bărbat, autoarea nu pregetă să aspire la condiția dublă a hermafroditului primordial, fie și de dragul excitației ideatice, al clipei când se naște *realul miraculos*. Un anume eclectism livresc, bine dozat, între Carpentier și Pavic, asigură altitudinea dicțiunii pe întreg parcursul cărții. Cele mai reușite pagini sunt scrise de Maria despre Iisus, despre viața și lucrarea sa între 15 și 30 de ani, neconsemnate în Evangheliile clasice. Roman de iubire și comuniune euharistică, „Timpul celor aleși” este o aventură scripturală a Mirelei Roznoveanu în singurul *timp reversibil*, cel al artelor. El recuperează și restituie în lumina unor texte apocrife (de care s-au folosit și Saramago, Mailer sau Dan Brown) scene și episoade profetice ce atestă anii de formație ai tânărului rabbi, pelerin la marile centre sapiențiale ale lumii cunoscute, devenind astfel un *uomo universale*, depășind fruntariile Galileei și ale neamului lui Israel.

Majoritatea autorilor explorează dualitatea tragicomică a personajului postmodern, dubla lui condiție de clown și actor tragic. Condiție patetică (eroică) și totodată smintită (derizorie) ce ne face să vorbim despre eternitate, absolut, idei pure, în ciuda finitudinii noastre de oale și ulcele. Halucinații, semne și prevestiri, psihoze, scindare și panică, abandon, decrepitudine, demență entropică, suicid, iată tot atâtea nume ale „vănilor depresiunii” în care sufletul nostru intrasecular se zbate, crucificat, dar cu speranța mântuirii. Este tabloul crizei spirituale și etice a omului, pe fondul relativizării și ambiguității valorilor, profetizate de vizionari ai veacului XIX, Dostoievski, Kirkegaard, Nietzsche, Kafka, oferit acum în versiune milenaristă de naratori români precum Nicolae Breban, Augustin Buzura, Florin Șlapac, Petru Cimpoșu, Alexandru Ecovoiu, Radu Aldulescu, Dumitru Țepeneag, Nicolae Popa, Marius Tupan (vampirizat de auzeniile și vedeniile personajelor, de coincidențe de soartă și gemeni dalieni, picasieni, siamezi, de duhuri declanșate de propriile ficțiuni; (cei interesați pot consulta și alte volume de analiză ale subsemnatului: „Proza românească între milenii”, 2001, „Romanul sau viața.Prozatori europeni”, 2007).

Ion Vianu este un exemplu de cum investigația și procedurile psihanalitice în alianță cu un amplu orizont cultural și lingvistic, dau cele mai mari șanse prozatorului, în sensul că sufletul uman nu este doar mai profund citit, ci și mai

emoționant, cu atât mai mult cu cât însuși naratorul se complăce ca personaj, renunțând când și când la autoritatea de analist. Elanul rememorării și al confesiunii din „Paramnezii” (Editura TREI, 2005), pare doar un pretext retoric, de vreme ce primează narațiunea, epicul, tablourile vivante, digresiunea istorică, filosofia, meditația etică intransigentă privind întoarcerea și posibilul său loc într-o Românie degradată.

La fel de intransigenți cu schimbarea la față a țării se arată Norman Manea, Gelu Ionescu, Sami Damian, Paul Goma, autori ai unor cărți cu adevărat dramatice despre condiția scriitorului în exil. Norman Manea, de pildă, în „Întoarcerea huliganului” își recunoaște condiția, citând un diplomat: „singurătatea, singura noastră patrie...”. Autorii mai sus amintiți, în ciuda obsesiei și seducției limbii române, își simt inadecvarea în orice rol ar juca în *comedia imposibilei întoarceri*. Ficțiunea ultimului deceniu nu duce lipsă, slava domnului, de umor, de la cel macabru până la cel livresc, și dacă scriitorul se dovedește a fi și un ireproșabil dialoghist și portretist cum este Al. Ciorănescu (1911-1999), autor care edifică din detalii, din suspans și alegații, succesul rețetei psihopolițiste este ca și asigurat. Personajele Taniei Lovinescu lasă impresia că se înâlnesc ca și cum ar face-o pentru ultima oară, dialogul și confesiunea fiind procedurile cele mai frecvente. Focalizate mai abitir sunt personajele imigrate din România în diverse etape: unele încă mai sunt cu sufletul în cele două zone geografice, altele s-au integrat sau sunt în curs de asimilare, alături de alte sute de mii de etnici evrei din toată lumea.

Demersul comparatist al prozatorului Stelian Tăbăraș între miturile, cutumele și tradițiile românilor și ale altor europeni (mai nou, greci), nu confirmă doar curiozitatea nemântuită a cărturarului și a ex-reporterului, ci și exerciții de expresivitate și fabulație. Enunțul pur informativ este dus până în pragul revelației. Venind tot dinspre jurnalism, Anatolie Paniș (1932-2007) relatează alert și credibil, probând iscusință și în monologul de tip dostoevskian: ne referim la osânditul C. Stere, profesorul și scriitorul basarabean executat la Soroca de poliția kominternistă (<Labirintul>), cazul „spionului” poporanist amintind de grandooarea și decadența unui C. Rakovski sau de protagonistul din „Struțocămila” de V. Volkoff. Dincolo de narațiunea canonică, se aude un ritm al frazării morale, o voce a autorului, ceremonios-tăioasă despre starea națiunii (amintind de dicțiunea gravă din romanul „Ultimul tren spre România”).

Cu Doina Ruști începe seria scriitorilor ce-au debutat după evenimentele din decembrie 1989; naratoarea cultivă self-biografismul fără perdea, viața trăită cu mânie, sarcasm și mult sictir, relevînd totodată și nevoia imperioasă de „ieșire din anonim”, totul dat prin sfidare și ostentație juvenilă față de un spectacol al lumii care nu se deosebește prea mult de cel din *Proverbele* lui Pieter Breugel cel Bătrân. Dincolo de bârfa vitriolantă cu mășcări fracturiste, protagonista din „Omulețul roșu” își reglează conturile cu minciuna morală și fudulia penibilă, cu furtul intelectual, cu snobismul sau sexismul agresiv, și chiar cu anume tare de natură psihiatrică: deși bine cosmetizate, ele vor avea mereu un deznodământ criminal. Ironia acidă a Laurei are și ea explicații de natură afectivă: este o malaimée

dezamăgită prematur; este mai mult decât o boemă intelectuală de vreme ce se complace în confortul *ipseității* având totodată o disperată nevoie de comunicare. Iată de ce recurge la surrogate sau simulacre telematice tip *omulețul roșu*, un fel de Tom Degețelul, Grillo Parlante sau proteic gnom electronic care se întrupează sub numele de Săritoru spre a-și salva sau susține stăpâna prin reprezentații și partituri narative publice sau private. Laura va fi aleasa și mireasa inimii lui fotonice (incoruptibile), drept care o însoțește providențial în cascadele ei prin felurite labirinturi metempsihotice, generic codificate *alazar*, univers fractal al liberei circulații (transmigrații) în timp și spațiu. Realitatea, experiențele trăite sau doar bănuite capătă investitură de sine stătătoare, girată de naratorul oniric, care asemenea unor personaje-cheie din proza lui Mircea Eliade, este apt să ofere nu *iluzia* unei certitudini, ci *certitudinea* unei iluzii, nu descifrarea unui vis, ci procesarea imaginilor reale cu puterea anticipatoare a visului.

Atât romanul cât și povestirile, simulacre ale structurilor cognitive moderniste, dau o singură reprezentație: sfârșitul iminent al lumii ca proiect și trop al apocalipsei. Personajele, dar și naratorul, actor în arena epică, sunt subiectivități modelate de texte și idei *ale altora*, scrierea devenind un fel de repertoriu al depozițiilor biografice, iar cititorul un fel de interpret al unui text poliedric, derutant, eseistic, contrapunct de specii și dicțiuni care se substituie experienței reale. Replica protagonistului din „Bătrânul și Marta” (Adrian Alui Gheorghe) vs propria captivitate tip Kafka în labirintul bibliotecii ține chiar de *poetica postmodernismului**: discreditarea prin exaltare și pulverizare ironică (laicizare) a transcendenței Textului, în tendința acestuia de a aboli omul, de a-i anula statutul de libertate (adevărată religie) și creație (sinonimă cu existența).

* o exemplară sinteză în acest sens oferă Maria-Ana Tupan în „Discursul postmodern” Editura Cartea Românească, 2002

G.V.